

تدوین الگوی نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی زیربخش گلخانه‌داری

حسن دانایی‌فرد^{۱*} - عادل آذر^۲ - فاطمه دیده‌ور^۳

۱. دانشیار دانشگاه تربیت مدرس

۲. دانشیار دانشگاه تربیت مدرس

۳. دانشجوی دوره دکتری مدیریت سیاست‌گذاری دانشگاه تربیت مدرس

(تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۹/۳/۱۷، تاریخ تصویب: ۱۳۸۹/۴/۱۴)

چکیده

بی‌شک یکی از اصلی‌ترین ارکان اقتصاد ملی ایران بخش کشاورزی بوده و تامین ۷۵ درصد نیازهای غذایی جامعه، ۲۵ درصد از تولید ناخالص داخلی، ۲۳ درصد سطح اشتغال و میزان درخور توجهی از صادرات غیر نفتی مربوط به این بخش است. بر این اساس در برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی کشور، بر تحقق رشد سالیانه‌ی ۶٫۵ درصدی در بخش کشاورزی؛ تامین و امنیت غذایی، خودکفایی در تولید محصولات اساسی، توسعه‌ی صادرات محصولات کشاورزی و حفاظت از منابع طبیعی تاکید شده است. برای ارتقای جایگاه این بخش نهادی کردن کارآفرینی می‌تواند پایداری رشد کشور را رقم بزند. از این‌رو، هدف غایی این پژوهش ارایه‌ی الگویی برای نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی بوده و سوال اصلی این پژوهش این است که چگونه کارآفرینی در بخش کشاورزی در کشور نهادی می‌شود؟ باید گفت که یک عمل نهادی شده دارای سه ویژگی استمرار، فراگیری و واقعیت اجتماعی شدن است. بنابراین، نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی، ایجاد شرایط مطلوب و مساعد برای استمرار بخشیدن، فراگیر کردن و تبدیل شدن کارآفرینی به یک واقعیت اجتماعی در قلمرو کشاورزی بوده و این پژوهش از نظر هدف پژوهش بنیادی و نتایج آن رهنمودهای کاربردی متعددی دارد. این پژوهش در ۳ مرحله‌ی (۱) طراحی الگوی فعلی نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی، (۲) آزمون الگو و (۳) فاز ارایه‌ی الگوی مطلوب نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی استوار است.

واژه‌های کلیدی: نهادی کردن، کارآفرینی کشاورزی، نهادی کردن کارآفرینی

مقدمه

در کشور ما، بخش کشاورزی از نظر تامین مواد غذایی، مواد اولیه و هم‌چنین سرمایه‌ی مورد نیاز توسعه‌ی اقتصادی، اهمیت ویژه‌ای دارد. زیرا تامین ۷۵ درصد نیازهای غذایی جامعه، ۲۵ درصد از تولید ناخالص داخلی، ۲۳ درصد سطح اشتغال و میزان درخور توجهی از صادرات غیرنفتی مربوط به این بخش است. هم‌چنین در برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی کشور، فراهم کردن رشد سالیانه ۶/۵ درصدی در بخش کشاورزی؛ تامین امنیت غذایی، خودکفایی در تولید محصولات اساسی، توسعه‌ی صادرات محصولات کشاورزی و حفاظت از منابع طبیعی در زمره‌ی ضرورت‌های ارتقای کارآفرینی در بخش کشاورزی و دستیابی به اهداف و آرمان‌های سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور محسوب می‌شود.

از آنجایی که براساس سند چشم‌انداز ۲۰ ساله، وظیفه‌ی امنیت غذایی بر عهده‌ی بخش کشاورزی بوده و نیز براساس سیاست‌های کلی برنامه‌ی چهارم توسعه: تامین غذا با تکیه بر تولید از منابع داخلی و تاکید بر تولید محصولات اساسی کشاورزی (بند ۱)، فراهم کردن زمینه‌های لازم برای تحقق رقابت‌پذیری کالاها و توسعه‌ی صادرات غیرنفتی (بند ۲)، ایجاد سازوکارهای مناسب برای رشد بهره‌وری عوامل تولید (بند ۴)، ارتقای سطح درآمد و زندگی روستاییان و کشاورزان (بند ۱۰)، دولت وظیفه دارد برای مهیا کردن فضای کسب و کار برای تحقق اهداف بخش کشاورزی سیاست‌گذاری و برنامه وضع کند. می‌توان تلاش‌های دولت برای فضاسازی مناسب برای کارآفرینی در بخش کشاورزی را به ۲ دسته‌ی کلی ۱- ارتقای ابعاد کلان اجتماعی و اقتصادی کشور (ارتقای سلامت جامعه و تامین غذا، توسعه‌ی فرصت‌های شغلی و تنوع به فعالیت‌های کشاورزان، توسعه‌ی صادرات غیرنفتی، ارتقای درآمد تولیدکنندگان و توزیع مناسب درآمد)، ۲- ارتقای ابعاد بخشی (خودکفایی محصولات اساسی براساس تولید داخلی، ارتقای بهره‌وری عوامل تولید، تقویت زیرساخت‌های تولید، رشد اقتصادی بخش) جمع‌بندی کرده و مظهر تجلی این مساله خواهد بود که: چگونه کارآفرینی در بخش کشاورزی در کشور نهادی می‌شود؟ از سوی دیگر، یک عمل نهادینه شده دارای سه ویژگی استمرار، فراگیری و واقعیت

اجتماعی شدن است (Goodman and Bazerman 1980, p.217). بنابراین، نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی، فراهم کردن شرایط مطلوب و مساعدی است برای استمرار بخشیدن، فراگیر کردن و تبدیل شدن کارآفرینی به یک واقعیت اجتماعی در قلمرو کشاورزی. از این رو رسالت این پژوهش تدوین الگوی نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی است.

مروری بر ادبیات تحقیق

در این بخش نتایج تحقیق‌ها، پژوهش‌ها و مطالعه‌های میدانی و کتابخانه‌ای مرتبط با موضوع پژوهش، با هدف دستیابی به چارچوبی نظری بررسی شد و ضمن جمع‌بندی مباحث مربوطه و شناسایی عوامل اثرگذار در نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی چارچوب نظری تحقیق تدوین شده است.

نهادی کردن و فرایند آن

مطالعه‌های نهادی در رشته‌های علوم سیاسی، جامعه‌شناسی و اقتصاد در مقایسه با نظریه‌ی سازمان قدمت بیش‌تری دارد. از همین رو می‌توان به نظریه‌پردازان متعددی از جمله: اقتصاددانان نهادگرا: وبلن، کومنز، گالبرایت، میشل، کووز، سایمون و نورث (جایزه نوبل) گوستا و اشمولر، کارل منگر؛ نهادگرایان علوم سیاسی: وولسی، مارچ، السن، برکس، ودر و ویلسون؛ جامعه‌شناسان نهادگرا: دورکیم، اسپنسر، مارکس (نقش نهادها در شکل‌دهی به کنش انسان) کولی و مید (نظریه‌های نهادی در سطح خرد)، پارسونز (محیط و نظریه‌ی عمل اجتماعی)، سلزنیک (زیربنای فکری نهادگرایی قدیم در نظریه سازمان، مایر و روان، پاول و دیمجیو، برگر و لاکمن (پایه‌گذاری سازمان نهادگرایی جدید در نظریه‌ی سازمان - ساخت اجتماعی واقعیت) اشاره کرد (قلی پور ۱۳۸۴: ۲۴).

برای پاسخ به سوال اساسی این پژوهش که عبارت است از چیستی تدوین الگوی نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی، ابتدا باید مفهوم نهادی کردن روشن شود. در یک پاسخ کلی می‌توان گفت که نهادی کردن عبارت است از فراهم کردن زمینه‌ها و شرایطی که موجب ثبات و پایداری و استمرار و فراگیر شدن رفتارهای مطلوب شود

(Goodman and Bazerma, 1980, p.217). هم‌چنین نهاد به معنی ساختاری مشخص با قواعد، مقررات، هنجارها، ارزش‌ها و ویژگی‌های رفتاری ویژه‌ای که قواعد و مقررات حاکم بر آن از اسطوره‌ها، قوانین دینی، اصول اخلاقی و قضاوت گروه‌های اجتماعی اقتباس شده است (ایروانی ۱۳۷۷).

از این‌رو، چون در این پژوهش نهادی کردن خلق کسب‌وکارهای جدید در بخش کشاورزی تعریف ما از کارآفرینی در بخش کشاورزی بوده و خود یک پدیده‌ی نظام‌مند است، باید با دیدگاه نظام‌مند بررسی و تحلیل شود. در یک تعریف جامع و نظام‌مند، نهادی کردن عبارت است از فرایند دو مرحله‌ای: ۱- دریافت و جذب ارزش‌های فرهنگی از محیط ۲- پذیرش، عینیت و ساختار بخشیدن به آن ارزش‌ها برای استقرار، تثبیت، انتقال و تداوم آن‌ها در سطوح فردی، گروهی و سازمانی (Greenwood and Hinings 1996, p.1022).

جمع‌بندی مباحث نظری و عملی یادشده را می‌توان این‌گونه مطرح کرد، افراد در تعامل جمعی خود چارچوب مشترکی از معانی را به وجود می‌آورند، چارچوب‌های شناختی مشترک به معنای روش مشترک درک و تفسیر یک موقعیت یا یک کنش بوده و اجازه می‌دهد تا عمل تکرار شده و به یک کنش متداول تبدیل شود. به این ترتیب ثبات و پایداری، ایجاد نظم و ساختار در روابط بین افراد؛ تاکید بر رفع نیازهای اجتماعی و اتکا به روابط با محیط برای بقا و انطباق با تغییر و تحول‌ها، مهم‌ترین ویژگی‌های پدیده‌های نهادینه شده را تشکیل می‌دهد (Scott 1995, p. 59).

کارآفرینی در بخش کشاورزی

کشاورزی ایران در سال‌های اخیر با چالش‌هایی نظیر آزادسازی تجاری و در نتیجه دگرگونی در بازار، کاهش حمایت‌های دولت از تولیدکننده، افزایش رقابت در بازارهای کشاورزی جهانی، جهانی شدن، پیشرفت در زمینه‌ی فناوری‌های مرتبط، بیوتکنولوژی‌های کشاورزی، سیاست‌های خصوصی‌سازی و کوچک‌سازی ساختار دولت و در نتیجه دگرگونی در بازار کار کشاورزی و مشکلات محیط زیستی و اقلیمی نظیر سیل و خشک‌سالی که باعث افزایش خطر کار کشاورزی شده، مواجه بوده است. هم‌چنین،

تغییرها در تقاضای مشتریان کشاورزی از دیگر مواردی است که در بخش کشاورزی ایران شاهد آن هستیم (Global Monitoring Report, 2004, p. 16).

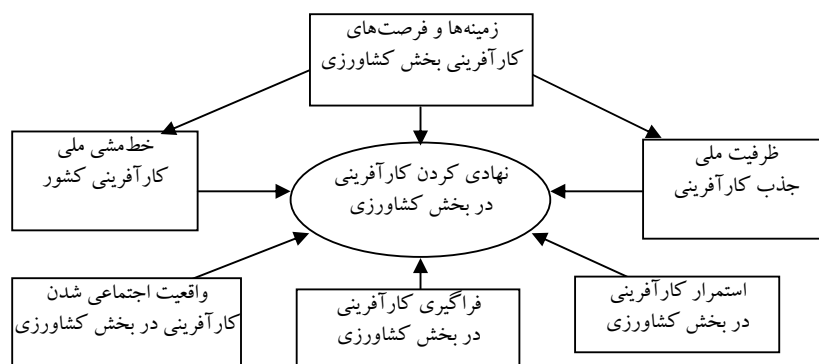
سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و متخصصان بخش کشاورزی معتقد هستند که به دلیل تحول‌های یادشده، یک دگرگونی ساختاری در شیوه‌های کنونی تولید کشاورزی لازم بوده و کشاورزی مبتنی بر بازار در چارچوب توسعه‌ی پایدار، راهبرد اساسی توسعه‌ی کشاورزی خواهد بود. تغییرهای انجام شده در بازار، سیاست‌های کشاورزی و خود جامعه (افزایش بی‌کاری و کم‌کاری، مباحث زیست‌محیطی، تنوع زیستی، منابع طبیعی) از عواملی هستند که ضرورت کارآفرینی در کشاورزی را بیش از پیش نمایان می‌کند (Marsden and Smith, 2005, p. 445).

حال برای پاسخ به سوال اساسی این پژوهش که عبارت است از چیستی تدوین الگوی نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی، در مجموع باید گفت که خلق کسب‌وکارهای جدید در قلمرو کشاورزی و روستایی به واسطه‌ی محیط (اکولوژی) مناسبی از قبیل کمک‌های مالیاتی، اعطای زمین، تسهیلات بانکی و غیره امکان‌پذیر است (Wortman 1990, p.222). هم‌چنین اکوسیستم کارآفرینی: محیطی است که در آن کسب‌وکارهای جدید ظهور و پرورش یافته و مجموعه‌ای است از عناصر مرتبط با یک‌دیگر از جمله (تامین‌کنندگان منابع، زیرساخت‌های فناورانه، خط‌مشی‌های دولت و غیره) که با هدف شکل‌گیری یک چرخه‌ی خلق ثروت با هم در کنش و تعامل هستند (Venkataraman, 2004, p.154).

از این‌رو، استخراج مفاهیم و ابعاد الگو نتیجه‌ی فرایند استقرایی با استفاده از ابزارهای پژوهش کیفی (روش اکتشافی) نظیر ۱- بازنگری پیشینه‌ی پژوهش‌های مرتبط با کارآفرینی، نهاد و بخش کشاورزی، ۲- بررسی اسناد و مدارک بخش کشاورزی و ۳- مصاحبه با خبرگان عرصه‌ی کشاورزی و کارآفرینی بوده که بر آن اساس فرایند تفصیلی چیدمان ابعاد الگو انجام شده است.

چارچوب نظری پژوهش

مشارکت نظری^۱ این پژوهش اراییه الگویی است برای نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی. باید یادآور شد که تدوین الگو براساس الگوهای وتن (Whetten, 1989, p.53) و زاپاتا (الیاسی، ۸۳، ص ۷) در سه مقوله ۱- شناسایی و طراحی الگوی موجود، ۲- آزمون الگو و ۳- اراییه الگوی نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی انجام شده است.

نمودار ۱. الگوی مفهومی نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی در زیر بخش گلخانه‌داری

سوالات پژوهش

سوال اصلی پژوهش

الگوی مناسب برای نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی چیست؟

سوال‌های اختصاصی پژوهش

- ابعاد اساسی الگوی نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی کدام‌اند؟
- وضعیت موجود نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی کشور چگونه است؟

روش‌شناسی تحقیق

نوع تحقیق

این پژوهش از نظر هدف پژوهش بنیادی / توسعه‌ای بوده و نتایج آن رهنمودهای کاربردی^۱ متعددی خواهد داشت. از نوع گردآوری داده‌ها هم‌چنین روش تحقیق ترکیبی^۲ بوده بدین ترتیب که با در نظر گرفتن پیوند نظریه‌ها و ادبیات پژوهش و ترکیب اندیشه‌های پیشین با خرد/عقل‌شناسایی و ارایه‌ی الگوی موجود نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی انجام شده است. از این رو سطوح ترکیبی بیان‌شده متبیین ابعاد ۴ گانه‌ی پیکره‌ی الگوی نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی مشتمل بر ۱- منطق، ۲- مفاهیم، ۳- فرایند و ۴- روابط الگو خواهند بود.

بر همین اساس این پژوهش بر پایه‌ی ۳ مرحله، ۱- طراحی و شناسایی الگوی موجود نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی^۳، ۲- مرحله‌ی آزمون الگو^۴ و ۳- مرحله‌ی ارایه‌ی الگوی نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی استوار است.

روش تحقیق

- مرحله‌ی طراحی و شناسایی الگوی موجود نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی
 - استخراج مفاهیم و ابعاد الگوی موجود نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی
- مروری بر پیشینه‌ی تحقیق نشان می‌دهد که برای آسیب‌شناسی از وضعیت فعلی نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی باید به‌طور هم‌زمان به سه عامل مهم یعنی فراگیری، استمرار و واقعیت اجتماعی شدن توجه شود. بنابراین نهادی‌سازی یک متغیر ترکیبی بوده و سنجش آن نیازمند طراحی شاخصی ویژه است. از این رو در این پژوهش، نهادی‌سازی در قالب شاخصی با ۸ سنجه، اندازه‌گیری می‌شود. به این ترتیب که استمرار نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی با دو سنجه، فراگیری نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی با سه

1 . Implication
2 . Synthetic
3 . Context of Discovery
4 . Context of Justification

سنجه و در نهایت واقعیت اجتماعی شدن نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی نیز با سه سنجه اندازه گیری شده است. از این رو، از میانگین امتیاز سنجه‌های تشکیل دهنده‌ی ارکان سه گانه به ترتیب برای قضاوت درباره‌ی میزان فراگیری، استمرار و واقعیت اجتماعی شدن نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی استفاده شده و هم چنین برای سنجش سایر ابعاد الگوی فعلی نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی، از میانگین کل شاخص‌های عملیاتی استفاده شده است.

• مرحله‌ی آزمون الگوی موجود نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی

بررسی ادبیات پژوهش حکایت از آن دارد که نهادی‌سازی، پدیده‌ای چندوجهی و تابعی از عوامل مختلف است که باید به‌طور هم‌زمان، مطالعه شوند. از این رو، مرحله‌ی بررسی و آزمون^۱ الگوی فعلی نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی، با آسیب‌شناسی از وضعیت موجود و براساس روند تغییرهای سنجه‌های فراگیری، استمرار و واقعیت اجتماعی شدن نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی و هم چنین سایر شاخص‌های عملیاتی سنجش ابعاد الگو در حوزه‌ی گلخانه‌داری بخش کشاورزی و در پنج سال بررسی (۸۳-۸۸) انجام شد.

• مرحله‌ی ارایه الگوی نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی

داده‌های مربوط به شرایط مطلوب برای سنجه‌های ارایه شده در مرحله‌ی آزمون با استفاده از پرسش‌نامه به روش دلفی جمع‌آوری شده‌اند. لازم به یادآوری است، تحلیل آماری امتیازهای سنجه‌ها با نرم افزار اس.پی.اس.اس ۱۵ انجام شد. هم چنین الگوی نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی براساس اعمال یافته‌های یادشده در الگوی فعلی و با استفاده از تکنیک‌هایی مانند تحلیل فاصله، تحلیل محتوا و تحلیل مسیر ارایه شده است.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات

مرحله‌ی طراحی و شناسایی الگوی موجود نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی: برای اکتشاف ابعاد و شاخص‌های عملیاتی الگوی نهادی کردن کارآفرینی

1. Verification

کشاورزی از ۳ شیوهی گردآوری داده‌ها، ۱- بررسی اسناد و مدارک، ۲- پرسش‌نامه‌ی خبرگان و ۳- مصاحبه استفاده شده است.

مرحله‌ی آزمون چارچوب نظری نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی، اگرچه ابزار و تکنیک‌های مختلفی نظیر پرسش‌نامه، مصاحبه‌ی عمیق، تحلیل محتوا و غیره برای گردآوری داده‌های این مرحله‌ی پژوهش وجود دارد اما در این میان پرسش‌نامه پرکاربردترین تکنیک بوده است؛ زیرا از هر پاسخ‌گو مجموعه‌ی یکسانی از پرسش‌ها، پرسیده می‌شود (دواس، ۱۳۷۶). از این‌رو، در مرحله‌ی آزمون پژوهش از پرسش‌نامه به روش دلفی به‌عنوان ابزار اصلی و از مصاحبه و مشاهده به‌عنوان ابزار کمکی برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است.

روایی ابزار تحقیق

- مرحله‌ی طراحی الگوی نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی
 قضاوت روایی^۱ ابعاد و شاخص‌های عملیاتی الگوی نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی توسط خبرگان عرصه‌ی کارآفرینی و کشاورزی و با ابزار پرسش‌نامه‌ی خبرگان به روش دلفی (تبیین‌گری الگو+ ابعاد الگو+ سنجه‌های عملیاتی) انجام شده است. بر همین اساس، مشخصه‌های خبرگی در این پژوهش عبارتند از: تجربه‌ی کاری در زمینه‌ی کشاورزی و کارآفرینی، تالیف و پژوهش، سوابق آموزشی.
- مرحله‌ی آزمون الگوی موجود نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی
 بررسی روایی نتایج و یافته‌های آسیب‌شناسی از وضعیت موجود نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی در حوزه‌ی گلخانه‌داری بخش کشاورزی در پنج سال (۸۸-۸۳) بررسی و با استفاده از پرسش‌نامه‌ی خبرگان به روش دلفی انجام شده است.

پایایی ابزار تحقیق

- فاز طراحی و شناسایی الگوی موجود نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی
 برای آزمون پایایی پرسش‌نامه‌های خبرگان از مطالعه‌ی راهنما در استان قزوین استفاده شد. در این مرحله پرسش‌نامه‌ها در اختیار تعداد ۴۰ نفر از کارآفرینان کشاورزی قرار

1. Validity

گرفته و اطلاعات به دست آمده از این مطالعه با استفاده از نرم افزار اس.پی.اس.اس تجزیه و تحلیل شد و ضرایب آلفای کرونباخ برای شاخص های استفاده شده در پژوهش محاسبه شد.

- **مرحله‌ی آزمون الگوی موجود نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی**
آزمون پایایی پرسش نامه‌ها به روش دلفی به منظور آسیب شناسی از وضعیت موجود نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی در حوزه‌ی گلخانه‌داری بخش کشاورزی و در پنج سال بررسی (۸۸-۸۳)، با پیش تست و اندازه گیری ضریب آلفای کرونباخ بررسی شده‌اند.

جامعه‌ی آماری

- **مرحله‌ی طراحی و شناسایی الگوی موجود نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی**
جامعه‌ی آماری در این فاز از مجموع ۶۰ نفر از خبرگان شناخته شده در کشور تشکیل شده که به دو گروه اصلی ۱- خبرگان کارآفرینی و ۲- خبرگان کشاورزی تفکیک می‌شوند. خبرگان کارآفرینی کسانی هستند در زمینه‌ی کارآفرینی فعالیت‌های علمی نظیر تالیف مقاله و کتاب و در زمینه‌ی تدریس دوره‌های کارآفرینی از سوابق بالایی برخوردار بوده‌اند. هم چنین خبرگان کشاورزی افرادی هستند که در جشنواره‌ی سالیانه‌ی کشاورزان نمونه رتبه کسب کرده و نیز کارشناسان و مدیران ارشد دفتر کارآفرینی وزارت جهاد کشاورزی.

- **مرحله‌ی آزمون الگوی موجود نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی**
در این مرحله جامعه‌ی آماری کارآفرینان گلخانه‌های بخش کشاورزی استان تهران هستند.

روش نمونه‌گیری

- **مرحله‌ی طراحی الگوی نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی**
با توجه به محدود بودن تعداد کشاورزان نمونه، کارشناسان و هم چنین مدیران ارشد دفتر کارآفرینی وزارت جهاد کشاورزی، برای انتخاب آن‌ها از روش تمام شماری استفاده شد. اما برای انتخاب خبرگان کارآفرینی از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده شد. لازمی این نوع نمونه‌گیری طبقه‌بندی و سپس انتخاب تصادفی آزمودنی‌ها از هر طبقه

است. بنابراین جامعه‌ی آماری ابتدا به گروه‌های ناسازگاری که در بافت پژوهش مرتبط، متناسب و معنادار هستند، تقسیم می‌شود (سکاران ۱۳۸۰، Jones, 1985, p. 361).

• **مرحله‌ی آزمون الگوی موجود نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی**

در این مرحله برای انجام نمونه‌گیری، از آمار موجود در اداره‌ی جهاد و کشاورزی استان تهران و ۳ شهرستان آن استفاده شده و حجم نمونه با استفاده از جدول نمونه‌گیری پتن (Patten, 2002, p. 53) برای کارآفرینان گلخانه‌های بخش کشاورزی استان تهران، ۲۱۰ نفر تعیین شد. از این رو پرسش‌نامه‌های پژوهش با مراجعه‌ی مستقیم به گلخانه‌داران و با حداقل داده‌های مفقوده‌ی تکمیل شد و اطلاعات تمامی ۲۱۰ پرسش‌نامه استفاده شد. جدول شماره (۱) مشخصات شهرستان‌های انتخابی و تعداد پرسش‌نامه‌های تکمیل شده در هر یک از آن‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۱. اسامی شهرستان‌ها و تعداد نمونه‌ی انتخابی در هر شهرستان

شهرستان	تعداد نمونه	شهرستان	تعداد نمونه
پاکدشت	۶۵	ساجلوق	۷۵
		ورامین	

تحلیل داده‌ها

یافته‌های آماری و تحلیل استنباطی مربوط به فاز طراحی الگوی نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی

همان‌طور که از قبل اشاره شد، یکی از شیوه‌های گردآوری اطلاعات برای اکتشاف ابعاد و شاخص‌های عملیاتی الگوی نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی استفاده از پرسش‌نامه‌ی خبرگان خواهد بود. این پرسش‌نامه در مجموع از ۲۴ سوال (ابعاد الگوی نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی ۳ سوال، شاخص‌های عملیاتی الگوی نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی ۲۱ سوال) تشکیل شده است. پرسش‌نامه‌ی خبرگان به کل جامعه‌ی خبرگان کشاورزی که در جشنواره‌ی سالیانه‌ی کشاورزان نمونه رتبه کسب کرده و نیز کارشناسان و مدیران ارشد دفتر کارآفرینی وزارت جهاد کشاورزی ارسال شده و از بین ۳۰ پرسش‌نامه‌ی ارسال شده ۲۷ پرسش‌نامه عودت داده شده است.

هم‌چنین، پرسش‌نامه‌ی خبرگان برای ۳۰ نفر از جامعه‌ی خبرگان کارآفرینی که در زمینه‌ی کارآفرینی فعالیت‌های علمی مانند تالیف مقاله و کتاب و در زمینه‌ی تدریس دوره‌های کارآفرینی از سوابق بالایی برخوردار بوده‌اند نیز ارسال شده و داده‌ها براساس پاسخ ۲۸ نفر از پاسخ‌گویان تحلیل شده است.

میانگین کل ۳/۹۲ و ۳/۸۶ حکایت از آن دارد که هم‌خبرگان عرصه‌ی کشاورزی و هم‌خبرگان عرصه‌ی کارآفرینی ابعاد و سنجه‌های الگوی نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی را مثبت ارزیابی کرده و تا حد بسیار زیادی وجود این ابعاد و شاخص‌ها را برای نهادی شدن کارآفرینی در بخش کشاورزی ضروری برشمرده‌اند.

از مطالب یادشده می‌توان نتیجه‌گیری کرد که: ۱- ابعاد مطرح شده در الگوی نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی نشان‌دهنده‌ی وضعیت فعلی الگوی یادشده در کشور بوده و ۲- سنجه‌های عملیاتی یادشده برای اندازه‌گیری ابعاد الگو روا هستند. هم‌چنین براساس اظهارنظرهای مطرح شده در پرسش‌نامه‌های جمع‌آوری شده، فرایند و روابط الگوی نظری نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی نیز از سوی خبرگان کشاورزی و کارآفرینی معتبر شناخته شد.

یافته‌های آماری و تحلیل استنباطی مربوط به مرحله‌ی آزمون الگوی موجود نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی

در این بخش ابتدا برای آسیب‌شناسی از وضعیت فعلی نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی شاخص‌های عملیاتی براساس سنجه‌های فرآگیری، استمرار و واقعیت اجتماعی شدن نهاد کشاورزی کارآفرینانه و هم‌چنین سایر شاخص‌های عملیاتی سنجش ابعاد الگو در حوزه‌ی گلخانه‌داری بخش کشاورزی و در پنج سال بررسی شده (۸۳-۸۸) محاسبه شده‌اند. باید یادآور شد که اطلاعات جمع‌آوری شده در قالب شاخص‌ها به‌وسیله‌ی پرسش‌نامه به روش دلفی و از جامعه‌ی آماری کارآفرینان گلخانه‌های بخش کشاورزی استان تهران و شهرستان‌های تابعه به تفکیک ۳ گروه گلخانه‌داران ۱- شهرستان پاکدشت (به‌طور عمده دارای محصول گل و گیاهان زینتی)، ۲- شهرستان ساوجبلاغ (سبزی و صیفی جات) و ۳- شهرستان ورامین (صیفی جات) به‌دست آمده‌اند.

پرسش‌نامه‌ی آزمون الگوی فعلی نهادی کردن کارآفرینی در حوزه‌ی گلخانه‌داری بخش کشاورزی در مجموع از ۵۶ سوال (نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی ۸ سوال، خط‌مشی ملی کارآفرینی کشور ۱۷ سوال، ظرفیت ملی جذب کارآفرینی ۲۴ سوال، فرصت‌ها و زمینه‌های کارآفرینی بخش کشاورزی ۷ سوال) تشکیل شده است. در این پژوهش پس از تشکیل جامعه‌ی آماری ۲۱۰ موردی، با استفاده از پرسش‌نامه و آمارگیری واحد به واحد یادداشت‌برداری و براساس فراوانی و میانگین و درصدگیری تجزیه و تحلیل آماری انجام شد و به‌عنوان مثال برای میزان استمرار کارآفرینی در بخش کشاورزی نتایجی به شرح جدول شماره (۲) به‌دست آمد.

جدول ۲. میزان استمرار کارآفرینی در بخش کشاورزی

رتبه	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای	فراوانی	سنجه‌ها			
۱	۰,۰۲	۴,۱۲	۱۹۲	۱- نرخ بقا (دوره عمر) تعداد SMEs کشاورزی جدید تشکیل شده بر اساس ایده‌ها و طرح‌های کارآفرینانه			
۲	۰,۰۲	۴,۰۸	۱۸۹	۲- نرخ شکل‌گیری و تاسیس SMEs کشاورزی جدید			
ارزیابی گلخانه‌داران نسبت به استمرار کارآفرینی در بخش کشاورزی بر اساس ترکیب سنجه‌ها (میانگین کل = ۴,۱)							
نوع تگرس		کاملاً منفی	منفی	حد وسط	مثبت	کاملاً مثبت	بدون پاسخ
میانگین امتیازات کسب شده		۱ تا ۰	۲ تا ۱/۰۱	۳ تا ۲/۰۱	۴ تا ۳/۰۱	۴ تا ۴/۰۱	۵ تا ۴/۰۱
درصد پاسخ‌گویان		۰	۰	۰	۰	۰	۹,۳

داده‌های جدول شماره (۲) بیان‌گر برداشت مطلوب گلخانه‌داران از استمرار کارآفرینی در بخش کشاورزی است. هم‌چنین براساس آمار ۵ ساله (۸۸-۸۳) تعداد پروانه‌های بهره‌برداری صادر شده‌ی گلخانه‌های تهران منتهی به سال ۱۳۸۹ با متوسط نرخ رشد ۲۰ درصد بالغ بر ۸ هزار هکتار برآورد شده که خود حکایت از روا بودن نتایج به‌دست آمده‌ی یادشده دارد.

پاسخ گلخانه‌داران به سنجه‌های مربوط به میزان فراگیری کارآفرینی در بخش کشاورزی، بیان‌گر این مطلب بود که انتشار کارآفرینی در بخش کشاورزی در حد متوسط

بوده یا به عبارتی رشد بنگاه‌های کارآفرینی شده و ساختار بازار کشاورزی هنوز آن‌قدرها نهادی نشده تا بتوان نتیجه‌گیری کرد کارآفرینی در تمامی زیربخش‌های کشاورزی (زراعت، باغبانی، دام و طیور، شیلات و آبزیان) نهادی شده باشند.

بررسی دیدگاه گلخانه‌داران درباره‌ی میزان واقعیت اجتماعی شدن کارآفرینی در بخش کشاورزی در وضع موجود حاکی از آن بود که شکل‌گیری فرصت‌ها در بخش کشاورزی و نیز برداشت عمومی از فرصت‌ها و زمینه‌های بخش کشاورزی آن‌چنان که باید و شاید به‌طور کامل تثبیت یافته نبوده و نیازمند اقدام‌هایی درخور است. هم‌چنین متوسط میزان ۳/۰۶ نشان‌دهنده‌ی گرایش مثبت روند فعلی واقعیت اجتماعی شدن کارآفرینی کشاورزی است.

هم‌چنین، گلخانه‌داران اثرگذاری حمایت‌های تنظیمی دولت بر نهادی‌سازی کارآفرینی کشاورزی را در حد مثبت ارزیابی کردند. هم‌چنین از دیدگاه آن‌ها استمحال بدهی به بانک‌ها به دلیل شرایط نامساعد جوی اثرگذاری بسیار زیادی بر نهادی شدن و بقای کارآفرینی کشاورزی در وضعیت فعلی دارد.

از سوی دیگر، کسب میانگین کل ۲/۲۷ از ۵ بیان‌گر این مطلب بود که گلخانه‌داران با سیاست‌های هنجاری دولت برای ارتقای کارآفرینی در بخش کشاورزی موافق بوده و آن‌را به نفع کارآفرینان کشاورزی می‌دانند. زیرا از دیدگاه کارشناسان کشاورزی، برنامه‌هایی که بر اشاعه‌ی دانش مدیریت و مهارت‌های کارآفرینی متمرکز بوده برای تقویت نهادهای شناختی اثرگذار بوده و این امر می‌تواند توانایی کارآفرینان محلی را برای تاسیس و حفظ کسب‌وکارهای خود بهبود دهد.

دیدگاه گلخانه‌داران جامعه‌ی آماری به‌عنوان کارآفرینان کشاورزی بر این بود که در تمام موارد برنامه‌های معطوف به بهبود دیدگاه جامعه نسبت به کارآفرینان می‌تواند محیط هنجاری یک کشور را تحت تاثیر قرار داده و بدین ترتیب انگیزه‌های افراد برای تبدیل شدن به کارآفرین را بهبود دهد. همان‌طور که در جدول محاسبه‌هایی مربوطه ملاحظه شد، میانگین کل ۲/۸۲ از ۵ نشان‌دهنده‌ی نیاز محیط کارآفرینی کشور به رویه‌های بهبود و تقویت رفتار کارآفرینی در بخش کشاورزی است.

از دیدگاه گلخانه‌داران استان تهران، ابعاد انسانی، فرهنگی، **دموگرافیک**، اقتصاد کلان و ساختاری برای جذب کارآفرینی در کشور مهم تلقی می‌شود. هم‌چنین، در این پژوهش میانگین کل سنجه‌های تشکیل‌دهنده‌ی شاخص ارزیابی کارآفرینان کشاورزی عرصه‌ی گلخانه‌داری نسبت به ظرفیت ملی جذب کارآفرینی ۳/۵۷ از ۵ بود که بیان‌گر ارزیابی مثبت و اهمیت موارد یاد شده در نهادی شدن کارآفرینی کشاورزی است.

کسب میانگین کل ۴/۳ از ۵ بیان‌گر این مطلب بود که کارآفرینان کشاورزی عرصه‌ی گلخانه‌داری در استان تهران با اثرگذاری فرصت‌ها و زمینه‌های کارآفرینی بخش کشاورزی به‌طور کامل موافق بوده و آن‌را بسیار مهم تلقی کرده‌اند. زیرا از دیدگاه آن‌ها، قلب کارآفرینی را فرصت‌ها تشکیل داده که از ۲ منظر نیازها و منابع قابل توصیف هستند. به‌عبارتی دیگر، از میان کلیه‌ی سنجه‌های فاز آزمون الگوی فعلی نهادی کردن کارآفرینی در حوزه‌ی گلخانه‌داری بخش کشاورزی، عامل فرصت‌ها و زمینه‌های کارآفرینی بخش کشاورزی بیش‌ترین امتیاز را به‌خود اختصاص داده و این خود نشان‌گر اثبات روایی منطق حاکم بر الگوی ارایه شده درباره‌ی نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی است.

یافته‌های آماری و تحلیل استنباطی مربوط به مرحله‌ی ارایه‌ی الگوی نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی

برای سنجش شکاف بین وضع موجود و وضع مطلوب یا به‌عبارت دیگر شکاف بین نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی و نهادی شدن کارآفرینی کشاورزی، از دو روش ۱- تحلیل محتوا و ۲- تحلیل فاصله^۱ استفاده شده است.

یافته‌های آماری و تحلیل فاصله

برای سنجش شکاف بین وضع موجود و وضع مطلوب یا به‌عبارت دیگر شکاف بین نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی و نهادی شدن کارآفرینی کشاورزی، از الگوی شکاف سوارتز (Swartz, 1988) استفاده شده است. مقدار شکاف = (میانگین وضع مطلوب) انتظار از نهادی شدن کارآفرینی کشاورزی - (میانگین وضع موجود) ادراک نسبت به نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی

1 . Gap Analysis

بدیهی است هر چه فاصله بین وضع موجود کارآفرینی در بخش کشاورزی با وضع مطلوب بیش تر باشد، برای پر کردن این شکاف تلاش بیش تری لازم است و بی توجهی به آن باعث می شود تا کارآفرینان کشاورزی کسب و کار خود را رها کرده و به دنبال مشاغل دیگری باشند.

جدول ۳. اولویت بندی مقایسه ای وضع موجود و مطلوب کارآفرینی در بخش کشاورزی، و مقدار شکاف

شکاف		وضع مطلوب		وضع موجود		سنجدها
رتبه	مقدار	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	
۴۳	۰,۳۸	۱۷	۴,۵۰	۵	۴,۱۲	۱- نرخ بقا (دوره ی عمر) تعداد SMEs کشاورزی جدید تشکیل شده براساس ایده ها و طرح های کارآفرینانه
۳۴	۰,۸۴	۲	۴,۹۲	۶	۴,۰۸	۲- نرخ شکل گیری و تاسیس SMEs کشاورزی جدید
۲۳,۳	۱,۱۴	۲۹,۵	۴,۲۶	۱۹,۵	۳,۱۲	۳- ضریب نفوذ کارآفرینی کشاورزی در کشور
۱۶	۱,۳۱	۲۲,۳	۴,۳۹	۲۰,۵	۳,۰۸	۴- تواتر کارآفرینی های کشاورزی در بازار محصولات کشاورزی
۱۸	۱,۲۶	۳۰	۴,۲۳	۲۴,۵	۲,۹۷	۵- انتشار کارآفرینی در زیربخش های کشاورزی
۱۳	۱,۴۹	۱۳	۴,۶۱	۱۹,۵	۳,۱۲	۶- تثبیت شکل گیری فرصت ها در بخش کشاورزی
۲۴	۱,۱۳	۳۱	۴,۲۱	۲۰,۵	۳,۰۸	۷- تثبیت کارآفرینی در بخش کشاورزی
۱۱	۱,۵۶	۱۵	۴,۵۳	۲۴,۵	۲,۹۷	۸- برداشت عمومی از فرصت ها و زمینه های بخش کشاورزی
۳۱	۰,۹۵	۲۷	۴,۹۷	۱۲,۵	۳,۳۶	۹- استمحال بدهی به بانک ها به دلیل شرایط نامساعد جوی
۳۶	۰,۷۶	۳۶	۴,۰۱	۱۵,۳	۳,۲۵	۱۰- تثبیت درآمد کشاورزان
۳۳	۰,۸۵	۳۴	۴,۱۰	۱۵,۳	۳,۲۵	۱۱- پوشش بیمه محصولات کشاورزی با استفاده از صندوق بیمه محصولات کشاورزی
۲۷	۱,۰۸	۲۶	۴,۳۲	۱۶	۳,۲۴	۱۲- قیمت گذاری محصولات کشاورزی و قیمت های تضمینی
۱۲	۱,۵۵	۲۰,۵	۴,۴۴	۲۵	۲,۸۹	۱۳- تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی
۹	۱,۵۹	۱۸	۴,۴۷	۲۶	۲,۸۸	۱۴- یارانه های تولید محصولات کشاورزی
۸	۱,۶۴	۱۶	۴,۵۱	۲۷	۲,۸۷	۱۵- تخصیص تسهیلات ارزی (حساب ذخیره ی ارزی) به بخش کشاورزی از جمله صنایع تبدیلی و نوسازی ساختار سنتی
۲۱	۱,۱۹	۳۸	۳,۵۵	۳۱,۵	۲,۳۶	۱۶- تشویق واحدهای بهره ور بخش کشاورزی
۵	۲,۱۳	۲۴	۴,۳۸	۳۴,۳	۲,۲۵	۱۷- توسعه ی تحقیق های کاربردی بخش کشاورزی
۳۵	۰,۸۳	۴۰	۳,۰۸	۳۴,۳	۲,۲۵	۱۸- گسترش آموزش و ترویج کارآفرینی در بخش کشاورزی
۲۳,۳	۱,۱۴	۳۹	۳,۳۸	۳۵	۲,۲۴	۱۹- توسعه، آموزش و ترویج تعاونی گرایی در بخش کشاورزی
۲۶	۱,۰۹	۱۹	۴,۴۵	۱۲,۵	۳,۳۶	۲۰- افزایش سرمایه ی شرکت مادر تخصصی صندوق حمایت از توسعه ی سرمایه گذاری بخش کشاورزی
۱۷,۵	۱,۲۹	۲۰,۵	۴,۴۴	۱۷,۳	۳,۱۵	۲۱- ایجاد صندوق تثبیت درآمد کشاورزان
۳۰	۱	۳۳	۴,۱۵	۱۷,۳	۳,۱۵	۲۲- صدور سند مالکیت اراضی کشاورزی
۱۷,۵	۱,۲۹	۲۵	۴,۳۳	۲۲	۳,۰۴	۲۳- اشتغال زایی در مناطق روستایی با حمایت از صندوق

سنجه‌ها	وضع موجود		وضع مطلوب		شکاف	
	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	مقدار	رتبه
قرض‌الحسنه توسعه‌ی اشتغال روستایی						
۲۴- تقویت زیرساخت‌های تولید	۲,۳۵	۳۲	۴,۴۰	۲۱	۲,۰۵	۶
۲۵- کاهش ضایعات محصول و توسعه صنایع پس از تولید	۲,۱۵	۳۶	۴,۳۹	۲۲,۳	۲,۲۴	۴
۲۶- گرایش‌های مثبت به کارآفرینی	۴,۳۶	۰,۳۳	۴,۸۷	۴	۰,۵۱	۴۰
۲۷- درک فرصت‌ها	۴,۲۵	۲,۵	۴,۹۱	۳	۰,۶۶	۳۹
۲۸- باور به کارآمدی	۴,۱۳	۴	۴,۸۵	۵	۰,۷۲	۳۷
۲۹- ترس از شکست	۳,۸۵	۹	۱,۲	۴۳	۲,۶۵-	۴۶
۳۰- ناراضایی	۳,۳۳	۱۳	۴,۷۵	۹	۱,۴۲	۱۴
۳۱- دامنه‌ی تغییرهای توزیع درآمدها	۴,۳۶	۰,۳۳	۴,۸۳	۶,۵	۰,۴۷	۴۱
۳۲- هنجارهای پشتیبانی‌کننده و ارزش‌مدار نسبت به رفتار کارآفرینانه	۳,۲۵	۱۵,۳	۴,۲۶	۲۹,۵	۱,۰۱	۲۹
۳۳- توجه مثبت رسانه‌ها به پدیده‌ی کارآفرینی	۳,۱۵	۱۷,۳	۴,۲۰	۳۲	۱,۰۵	۲۸
۳۴- نرخ رشد جمعیت	۴,۱۹	۳	۱,۳۲	۴۱	۲,۸۷-	۴۸
۳۵- نرخ رشد مهاجرت از روستاها به شهرها	۴,۰۷	۷	۱,۲۵	۴۲,۵	۲,۸۲-	۴۷
۳۶- نرخ رشد GDP/ Capita	۳,۸۹	۸	۴,۷۹	۷	۰,۹	۳۲
۳۷- نرخ‌های مالیاتی متوسط و حاشیه‌ای	۳,۶۷	۱۰	۴,۸۳	۶,۵	۱,۱۶	۲۲
۳۸- توزیع سنی جمعیت	۳,۵۹	۱۱	۴,۷۳	۱۰,۵	۱,۱۴	۲۳,۳
۳۹- درآمد خانوار	۳,۲۷	۱۴	۱,۲۵	۴۲,۵	۲,۰۲-	۴۵
۴۰- سطح توسعه‌ی اقتصادی	۳,۱۴	۱۸	۴,۳۹	۲۲,۳	۱,۲۵	۱۹
۴۱- سطح تحصیلات جامعه	۳,۰۵	۲۱	۴,۲۷	۲۸	۱,۲۲	۲۰
۴۲- گذار از صنایع تولیدی به خدماتی	۲,۹۸	۲۳	۴,۵۶	۱۴	۱,۵۸	۱۰
۴۳- اندازه‌ی خدمات‌های عمومی	۲,۸۵	۲۸	۳,۹۷	۳۷	۱,۱۲	۲۵
۴۴- بازار کار منعطف و هزینه‌های متعادل کارگران	۲,۶۴	۲۹	۴,۰۳	۳۵,۵	۱,۳۹	۱۵
۴۵- نرخ بی‌کاری	۲,۴۳	۳۰	۱,۰۷	۴۴	۱,۳۶-	۴۴
۴۶- نظام‌های امنیت اجتماعی	۲,۳۶	۳۱,۵	۴,۷۳	۱۰,۵	۲,۳۷	۲
۴۷- اقتصاد بازار و غیرمتمرکز	۲,۲۹	۳۳	۴,۶۵	۱۱	۲,۳۶	۳
۴۸- نرخ‌های بهره و دوران بازپرداخت وام	۲,۲۵	۳۴,۳	۴,۶۳	۱۲	۲,۳۸	۱
۴۹- حضور اتحادیه‌های کارگری و کارفرمایی	۲,۰۵	۳۷	۴,۰۳	۳۵,۵	۱,۹۸	۷
۵۰- تنوع اقلیمی و شرایط ویژه آب‌وهوایی برای تولید انواع محصولات زراعی، باغی، دامی و آبی‌پرووری به‌ویژه در مناطق شمالی و جنوبی کشور	۴,۳۶	۰,۳۳	۴,۷۸	۸	۰,۴۲	۴۲
۵۱- امکانات تولید، بهره‌برداری و خدمت‌رسانی	۴,۲۵	۲,۵	۴,۹۳	۱	۰,۶۸	۳۸

اطلاعات ردیف‌های ۴۶ تا ۴۸ جدول شماره (۳) بیان‌گر این واقعیت است که ابعاد نرخ‌های بهره و دوران بازپرداخت وام، اقتصاد بازار و غیرمتمرکز و نظام‌های امنیت اجتماعی بیش‌ترین شکاف را در بین ۵۱ انتظار به‌خود اختصاص داده؛ در حالی که این انتظار در وضع مطلوب از دیدگاه کارآفرینان کشاورزی در اولویت‌های ۱ تا ۳ قرار داشته و رتبه‌ی آن در وضع موجود نیز در جایگاه ۳۱ تا ۳۴ جدول بوده است.

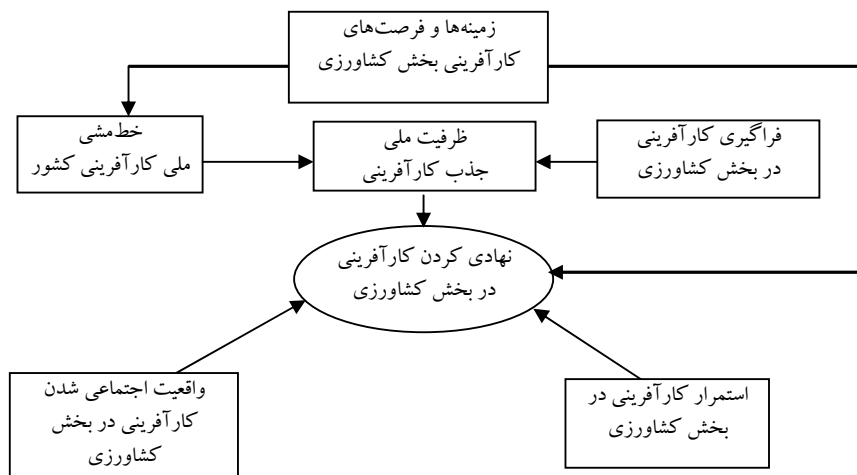
در واقع این شکاف نشان می‌دهد که عمده مشکلات و موانع کارآفرینان کشاورزی وابسته به نرخ‌های بهره‌ی بانکی، موسسه‌های مالی و هم‌چنین دوران بازپرداخت تسهیلات اعطایی است. از سویی دیگر، دسترسی نامناسب به بازار، نابسامانی بازارهای فروش، رعایت نکردن کارآفرینان کشاورزی درباره‌ی زمان‌بندی کاشت و برداشت محصول متناسب با نیاز بازار و به‌دنبال آن نبود سودآوری و توجیه اقتصادی سرمایه همگی جزو عواملی محسوب می‌شود که وضعیت کنونی نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی را دچار آسیب کرده است. هم‌چنین براساس یافته‌های یادشده می‌توان به نبودن نظام‌های امنیت اجتماعی به‌عنوان دیگر علل خروج کارآفرینان کشاورزی و به‌طور عمده به‌دلیل نبود پوشش‌های مناسب بیمه‌ای، رفاهی و نیز برقرار نبودن سازوکارهای امنیتی و حفاظتی مطلوب در مناطق تولید کشاورزی به‌ویژه در مراحل آغازین کسب‌وکار و به تبع آن نهادی نشدن کارآفرینی کشاورزی اشاره کرد.

بحث، نتیجه و پیشنهادها

نگاهی گذرا به برنامه‌های توسعه‌ی کشور از سال ۱۳۲۷ هجری شمسی تاکنون نشان می‌دهد که برنامه‌ریزان همواره یکی از راه‌های دست‌یابی به اهداف توسعه‌ی روستایی و به‌ویژه توسعه‌ی کشاورزی را مقوله‌ی کارآفرینی و خوداشتغالی دانسته‌اند. بر همین اساس، طرح افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی در سال ۸۹ با ۴۴ ماده در صحن علنی مجلس به تصویب رسیده که بر اساس آن دولت مکلف است در راستای تحقق سند چشم‌انداز ۲۰ ساله‌ی کشور، سیاست‌های کلی نظام و قانون سیاست‌های اجرایی اصل (۴۴) قانون اساسی و به‌موجب این قانون، زمینه‌ها، برنامه‌ها، تسهیلات و امکانات بهره‌وری و اصلاح الگوهای

تولید و مصرف در بخش کشاورزی و منابع طبیعی را فراهم و به مرحله‌ی اجرا درآورد. از این رو با بررسی مفصل طرح یادشده سه محور خط‌مشی دولت و راهبردهای کلی آن‌ها درباره‌ی راهبردهای فرصت‌ساز برای نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی در کشور به شرح زیر استخراج شده‌اند:

۱. افزایش کمی و کیفی محصولات بخش کشاورزی؛
 ۲. افزایش ارزش افزوده و کاهش هزینه‌ی نهاده‌های تولید محصولات بخش کشاورزی؛
 ۳. ایجاد و بهبود اکوسیستم سالم و مناسب کشاورزی.
- خط‌مشی‌گذاری در راستای سه محور یادشده و نیز ضرورت مشروعیت‌بخشی رفتار و هنجار کارآفرینی در بخش کشاورزی با توجه به منطق الگوی مبتنی بر ظرفیت ملی جذب کارآفرینی کشور منتج از تحلیل مسیر انجام شده، در نهایت منجر به این شده تا نهادی کردن کارآفرینی در بخش کشاورزی مشتمل بر ۳ رکن استمرار، فراگیری و واقعیت اجتماعی شدن به‌عنوان راه‌کاری بینابینی پذیرفته شده و از این رو در این پژوهش الگوی نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی به شرح زیر ارائه می‌شود.

نمودار ۲. الگوی نهادی کردن کارآفرینی کشاورزی در زیربخش گلخانه‌داری

منابع

۱. آمار نامه جهاد کشاورزی. ۱۳۸۵. تهران: دفتر آمار و فناوری اطلاعات. وزارت جهاد کشاورزی.
۲. ایروانی، م. ج. ۱۳۷۷. نهادگرایی و جهاد سازندگی. تهران: وزارت جهاد سازندگی. اداره کل روابط عمومی.
۳. سکاران، ا. ۱۳۸۰. روشهای تحقیق در مدیریت. ترجمه محمد صائبی و محمد شیرازی. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
۴. دانایی فرد، ح.، فروهی، م.، صالحی، ع. ۱۳۸۶. ارتقا کارآفرینی در ایران: تحلیلی بر نقش دولت. پژوهشنامه بازرگانی، ۴۲: ۲۶۲-۲۲۱
۵. دواس، د. ا. ۱۳۷۶. پیمایش و تحقیقات اجتماعی. ترجمه هوشنگ نایبی. تهران: نشر نی.
۶. قلی پور، آ. ۱۳۸۴. نهادها و سازمانها (اکولوژی نهادی سازمانها)، تهران: انتشارات سمت.
۷. محمدی الیاسی، ق. ۱۳۸۳. مشارکت نظری در قلمرو مطالعات کارآفرینی: مفاهیم و سنخ شناسی، فصلنامه علوم و مدیریت ایران
8. Global Monitoring Report. 2004. The World Bank. Washington, D.C.
9. Goodman, P., Bazerman M. 1980. Institutionalization of planned organizational change, Research in organizational behaviors, 2 : 217-218
10. Greenwood, R., & Hinings, R. 1996. Understanding Radical Organizational Change, Bringing Together the Old and the New Institutionalism, *Academy of Management Review*, 21(4):1022.
11. Hall, J.C., and Sobel R.S. 2006. Public policy and Entrepreneurship. *The University of Kansas Technical Report*.
12. Jones, O. 2006. Developing Absorptive Capacity in Mature Organisations: The Change Agent's Role. *Management Learning*, 37(3): 355-376.
13. Jones, R. A. 1985. *Research Methods in social and behavioral science*. USA. Sinauer Associates, Inc.
14. Levinthal, D.A. 1997. Adaptation of rugged landscapes. *Management Science*, 43 (7) : 934-950.
15. Lundström, A., and Stevenson L.A. 2005. *Entrepreneurship Policies*,

- Theory and Practice*, New York: Springer.
16. Mahoney, J. 2000. Path dependence in historical sociology. *Theory and Society*. 29: 507-548.
 17. Marsden, T., and Smith, E. 2005. Ecological entrepreneurship: sustainable development in local communities through quality food production and local branding. *Geoforum*, 36 (4): 440-451
 18. **Parsons, T. 1951. *The Social System*. Glencoe, IL: Free Press.**
 19. **Patten, L. M. 2002. *Proposing empirical research, a guide to the fundamentals*. U.S.A, L.A: Pyczak Publishing.**
 20. **Porter, M. E. 1985. *Competitive Advantage*. New York: The Free Press.**
 21. Reynolds, P.D., Hay, M., Camp S.M. 1999. *Global Entrepreneurship Monitor*. London: Kauffman Center for Entrepreneurial Leadership at the Ewing Marion Kauffman Foundation.
 22. Scott, R. 1995. *Institutions and Organization*, USA: Sage publication.
 23. Shane, S. 2000. Prior Knowledge and the Discovery of Entrepreneurial Opportunities. *Organization Science Journal*, 11(4): 448-469.
 24. Venkataraman, S. 2004. Regional transformation through technological entrepreneurship. *Journal of Business Venturing*, 19: 153-160
 25. Whetten, D.A. 1989. What constitutes a theoretical Contributions? *Academy of Management Review*, 14 (4): 49-95
 26. Wortman, M.S. Jr. 1990. A unified approach for developing rural entrepreneurship in the U.S. *Agribusiness*, 6: 221-236.

